

Manifest UPEC 2023

Obra gràfica: Manel Fontdevila

La política, o la fas o te la fan

XIX Jornades UPEC 2023 • 5, 6 i 7 de juliol

Sala CCOO. Via Laietana, 16

Els perills que assolen la democràcia

Text d'inspiració de partida escrit a càrrec de David Guerrero, Julio Martínez-Cava i Daniel Raventós

---

I

La democràcia és sempre un moviment polític determinat. Concretament, és el corrent polític dedicat a l'ampliació de les llibertats de tota la ciutadania i la necessària contrapart: la reducció del privilegi en qualsevol de les seves formes. Ambdues fites –l'ampliació de llibertats i l'eliminació de privilegis– revelen el caràcter pràctic de la tradició democràtica. És a dir, revelen que, lluny de ser una «teoria» o un «sistema» de govern, o un conjunt de principis abstractes, la democràcia ha estat, en primer lloc i abans de res, l'impuls organitzatiu de gent interessada en la seva pròpia emancipació; de gent interessada a afirmar el dret a tenir autoritat sobre si mateixa i sobre el món que l'envolta; de gent interessada i que ha lluitat per garantir-ne la llibertat: la independència de la voluntat arbitrària dels altres. La història de la humanitat també és la història de la lluita dels moviments democràtics contra les injustícies. La història per l'alliberament de tota opressió que ha patit la majoria de poblacions des del neolític fins avui.

Per aquest motiu, la democràcia no pot ser entesa només com un programa «positiu»: de creació, afirmació i ampliació de drets, de foment de capacitats d'autogovern, de construcció d'institucions emancipatòries, etc. Si es té en compte que la democràcia existeix gràcies a l'acció col·lectiva de gent que decideix oposar-se a les persones i institucions que vulneren els seus interessos més fonamentals com a éssers humans, aleshores mai no està de més recordar que l'èxit de la democràcia depèn també del seu programa «negatiu»: de la seva ofensiva contra els privilegis existents, de l'abolició de velles institucions i pràctiques socials, de l'anul·lació i la deslegitimació dels qui s'oposen a perdre la quota de domini. En paraules més venerables: l'èxit de la democràcia és la història de la lluita de classes quan els oprimits no només s'han rebel·lat, sinó que han aconseguit imposar les seves reivindicacions, els seus anhels, els seus desespers en forma de programes polítics concrets. La democràcia no va ser un regal de la burgesia o un subproducte en la suposada lluita contra les classes privilegiades del feudalisme i l'antic règim. La democràcia va ser, una vegada més, una conquesta de la lluita dels oprimits, dels treballadors i dels desheretats. Com ens ho recorda el lema “associació o mort” amb què la classe treballadora catalana va anar a la vaga general, per primer cop a la història peninsular, entre el 2 i l'11 de juliol de 1855.

Des d'aquest punt de vista, la conquesta del sufragi universal és tan essencial per al llegat democràtic com ho és desautoritzar els interessos polítics que s'oposen a l'extensió del dret de vot. Tant part del cabal democràtic és l'obtenció del dret a l'avortament o la jornada de vuit hores com treballar per arraconar els qui s'oposen a aquest drets o n'impedeixen la garantia efectiva. El mateix s'aplica al desenvolupament de qualsevol de les institucions públiques que contribueixen a la plena igualtat política de la ciutadania: des de la reforma agrària a la sanitat pública, passant per l'abolició del treball assalariat en condicions capitalistes o la promoció d'una societat antiracista, antipatriarcal i defensora de l'emancipació de les nacions la població de les quals lluita i ho exigeix.

Res d'això no vol dir que la democràcia tingués, tingui o hagi de tenir un programa únic o tancat. La forma concreta que han de prendre aquestes transformacions sempre roman oberta i està inevitablement lligada a les particularitats històriques, culturals i subjectives dels qui participen en els moviments democràtics. Però, independentment d'aquestes variacions, l'impuls i l'horitzó normatiu dels projectes democratitzadors sembla clar: la reciprocitat en la llibertat, l'extensió i l'aprofundiment dels drets fonamentals i l'afirmació de la sobirania col·lectiva sobre els aspectes compartits de la vida i el món social i natural que l'envolta.

Portar a la pràctica qualsevol d'aquests ideals (que encara avui només gaudim de forma parcial i inconclusa en alguns llocs, ja que en determinades zones aquesta afirmació pot sonar a broma macabra) ha requerit lluites, derrotes, victòries, caigudes i aixecades. Insistir en la naturalesa de la lluita dels pobles per la democràcia com a moviment històric avui és imprescindible per advertir els diversos i poderosos interessos que van desitjar el fracàs d'aquest moviment en el passat i que encara avui soscaven activament els seus intents d'avenç.

II

Des de mitjans del segle XX la noció de democràcia ha patit una distorsió que fa que sovint sigui definida com un «sistema» o «teoria» de govern. Com si només fos un conjunt de normes formals que regulen la competició electoral entre partits i instauren mecanismes de participació política perquè la ciutadania i altres actors socials facin valer els seus interessos. En aquesta altra visió, molt comuna avui dia, el compromís amb la democràcia consisteix en el compromís amb un sistema estàtic de regles de joc. Mitjançant la insistència en l'element dels procediments i l'oblit total de l'element relacionat amb la transformació de la vida social en un sentit emancipador, es desposseeix la democràcia de la major part del contingut històric i polític.

Les esquerres han de ser conscients que aquesta visió de la democràcia com a simple «sistema» o «teoria» no és desinteressada. Les elits i els grups de poder que ocupen els llocs de comandament a les nostres societats s'han encarregat bé de difondre aquesta imatge que ser demòcrata avui ja no és formar part d'un projecte col·lectiu de transformació, sinó que ser demòcrata consisteix simplement a comprometre's amb una forma de govern i un procediment de presa de decisions, amb independència dels resultats que aquests tinguin. Un procediment així entès és un procediment en què tot s'hi val. Per esmentar algunes heroicitats en un lloc proper: no concedir el dret de vot a la població immigrant fins i tot després de molts anys de residència legal, regalar a les grans multinacionals tota mena de privilegis legals entre els quals no ocupen un menor lloc els fiscals, permetre que el 5% dels més rics acumulin 758.000 milions d'euros (és a dir, el 27,4% del total amb números estrictament oficials). Tot s'hi val en aquesta concepció procedimental de la «democràcia». Una noció tan pobra despolititza l'anhel democràtic i facilita que els moviments reaccionaris puguin apropiarse del llenguatge, la història i els imaginaris.

Però aquesta visió purament formal, despolititzada i sense història de la democràcia oblida que, de fet, l'acceptació de les regles de joc democràtiques mai no fou per si mateixa fruit d'aquests procediments democràtics. S'oblida que la victòria de la democràcia va ser el resultat d'aquesta altra dimensió de la democràcia ja esmentada, especialment del programa «negatiu»: una història protagonitzada per múltiples moviments democratitzants i la seva lluita contra el privilegi, la dominació i tots els interessos i poders privats que impedièen la possibilitat d'una vida pública en llibertat.

III

No ens hem de portar a error. Que els antidemòcrates d'avui –els que defensen qualsevol privilegi o raconet de dominació– hagin de perseguir la seva agenda política mitjançant el procediment democràtic és, sens dubte, el resultat d'una victòria important. És a dir, si les elits s'han vist obligades a defensar els seus privilegis sota aquestes «regles de joc» democràtiques només és perquè els moviments populars van aconseguir conquerir el sufragi universal i altres drets civils i polítics.

Aquesta victòria històrica, però, corre el risc d'esdevenir una greu derrota si s'oblida que qualsevol projecte democràtic se sosté sobre unes condicions socials determinades. Els moviments democràtics sempre van tenir clar que la lluita contra l'absolutisme monàrquic o l'expansió dels drets de ciutadania, per esmentar només dos exemples, havia d'anar acompanyada per demandes de reforma agrària, de distribució (i fins i tot l'abolició) de la riquesa, o de la desmercantilització de la força de treball. Si vol funcionar bé, la democràcia com a procediment exigeix prèviament uns resultats polítics concrets: establir unes condicions socioeconòmiques en què la llibertat individual i col·lectiva pugui florir. En absència d'aquestes condicions, els procediments democràtics –malgrat tot el valor que tenen per si mateixos– corren el risc de convertir-se en una closca buida, una distorsió dels seus objectius pràctics mitjançant la renúncia a les eines de canvi social.

Aquest és un risc que coneixem bé. La concentració exacerbada de riquesa i privilegis en unes poques mans que caracteritza el capitalisme contrareformat de les darreres dècades ha permès que unes poques elits perverteixin el procés polític i imposin els seus interessos privats com si aquests fossin els interessos generals. Els rècords de beneficis de les grans empreses estan darrere de la inflació que ha enfonsat la capacitat adquisitiva de la població. Els nostres mercats laborals continuen forçant la majoria de la població a vendre la seva força de treball i, a una bona part, directament a la desocupació, la precarietat o la pobresa. Mentrestant, els sistemes de rendes condicionades i altres polítiques del benestar intenten alleujar-ho lleugerament, però no solucionen aquesta situació. La crisi ecològica té les seves arrels en uns models productius extractivistes i explotadors que es mouen per la cerca del benefici privat i no per la satisfacció de les necessitats humanes, models productius que bloquegen activament la presa de decisions col·lectives sobre quina ha de ser la nostra relació amb la naturalesa. Les patronals immobiliàries, la banca i els fons d'inversió han aprofundit l'abisme que cada cop separa més els propietaris de diversos habitatges d'una majoria que cada vegada destina més part dels seus ingressos al lloguer o a la hipoteca. L'extrema dreta ha llançat una ofensiva sobre els drets de les dones i les persones LGTBI+ que posa en perill alguns dels millors avenços de les darreres dècades mentre la crisi de cures o la violència masclista segueixen sense trobar resposta adequada.

La democràcia en condicions socioeconòmiques de capitalisme es troba en perill constant. Si volem defensar-la dels mals que l'amencen, els i les demòcrates hem de reviure i actualitzar aquell programa que ve de molt lluny: el de la lluita contra totes les formes de privilegi, el combat per l'extensió dels drets humans, el sotmetiment de totes les formes de propietat al compliment de la seva funció social democràticament definida i la presa de partit contra els interessos creats que vampiritzen les nostres vides i els nostres entorns naturals. La democràcia requereix avui més que mai els seus defensors més tenaços.

